

Green Deal

Zó Werken we Samen aan Duurzame Zorg

Integraal uitvoeringsplan voor de Green Deal Samen werken aan duurzame zorg

Introductie – Zó werken we samen aan duurzame zorg

Met de Green Deal *Samen werken aan duurzame zorg* (hierna: Green Deal) zet de Nederlandse zorg een belangrijke stap naar verduurzaming. Vanuit de gemeenschappelijk gevoelde urgentie en intrinsieke overtuiging dat verduurzaming van de zorgsector móet en ook kán, realiseren partijen met deze Green Deal een onomkeerbare transformatie naar zorg met minimale impact op klimaat, milieu en leefomgeving in 2050.

De Green Deal presenteert wát er de komende jaren moet gebeuren om deze transformatie te realiseren. Dit integraal uitvoeringsplan presenteert hóe partijen dit de komende jaren samen waarmaken en is het resultaat van de inspanningen van brancheorganisaties en stelselpartijen, om kort na het tekenen van de Green Deal, zo concreet mogelijk handen en voeten te geven aan de gemaakte afspraken. Het plan presenteert de doelen, beoogde resultaten, activiteiten en tijdlijnen voor ieder van de thema's en afspraken uit de Green Deal.

Het document maakt ook inzichtelijk welke verwachte financiële inspanning nodig is om de doelen en afspraken in de Green Deal te realiseren, en voor welke onderdelen aanvullende financiële ondersteuning vanuit de Rijksoverheid nodig is. Partijen bieden het integraal uitvoeringsplan daarom aan als een levend document, dat wordt geüpdatet en bijgesteld als partijen plannen verder uitwerken of als er meer kennis voorhanden komt.

Met de Green Deal en dit integraal uitvoeringsplan zet de zorgsector concrete stappen naar een duurzame toekomst. Zó werken we samen aan duurzame zorg.

Managementsamenvatting (1/2) – Integraal uitvoeringsplan Zó werken we samen aan duurzame zorg

Voor alle thema's in de Green Deal zijn afspraken vertaald naar concrete acties met een inschatting van de beoogde impact en kosten. Vanuit de gemeenschappelijk gevoelde urgentie en intrinsieke overtuiging dat verduurzaming van de zorgsector van groot belang is, hebben partijen in de Green Deal doelstellingen opgesteld op vijf thema's: (1) Bevorderen van gezondheid; (2) Bevorderen van bewustwording en kennis; (3) Verminderen CO₂-emissie van gebouwen, energie en vervoer; (4) Circulair en spaarzaam met grondstoffen en materialen werken, en (5) Verminderen milieubelasting van medicatie(gebruik). Dit integraal uitvoeringsplan vertaalt de afspraken op alle thema's naar concrete acties, inclusief een inschatting van de beoogde impact.

- Thema 1: Partijen streven naar gezonde voeding, groene zorgomgevingen, en inbedding van gezonde leefstijl in de zorg
- Thema 2: Partijen streven naar inbedding van duurzaamheid in alle zorgopleidingen en de strategie van alle grote aanbieders
- Thema 3: Partijen streven met de uitvoeringsplannen om CO₂-emissie door de zorg met 30% te verminderen in 2026
- Thema 4: Partijen streven naar 20% herbruikbare hulpmiddelen, afvalreductie, en 5% minder incontinentiemateriaal in 2026
- Thema 5: Partijen zetten in op minder verspilling, criteria voor inkoop, en uitbreiding van de Ketenaanpak Medicijnresten

Alle betrokken partijen beschrijven in hun uitvoeringsplannen op welke acties zij zich per thema gaan focussen

Eén grote kracht van de Green Deal is dat het veel partijen bijeenbrengt. Branches en stelselpartijen herkennen dat er overlap is in doelen en acties, en dat er samenwerking en kennisontwikkeling nodig is om verduurzaming te realiseren. Daarom voeren partijen veel acties uit via de werkgroep Green Deal Duurzame Zorg. De werkgroep coördineert o.a. communicatie, onderwijs, onderzoek, en ontwikkeling van rapportageformats en inkoopcriteria. Ook werken partijen onderling samen, bijvoorbeeld op het verduurzamen van hulpmiddelen in de medisch-specialistische zorg, of gezonde en duurzame voeding in de langdurige zorg.

- NFU zet in op voeding, bewustwording, onderwijs, vastgoed en mobiliteit, circulariteit, en minder milieubelasting medicijnen.
- NVZ gaat voor voeding, bewustwording, onderwijs, duurzaam vastgoed, circulariteit en tegengaan verspilling medicijnen.
- ActiZ gaat voor duurzaam zorgvastgoed, duurzame en gezonde voeding, afvalreductie en duurzame mobiliteit.
- De Nederlandse ggz zet in op groene omgevingen, gezonde voeding, bewustwording, duurzaam vastgoed en medicijnen.
- VGN streeft naar structurele inbedding van leefstijl en gezonde voeding, bewustwording, en duurzaam vastgoed en mobiliteit

Managementsamenvatting (2/2) – Integraal uitvoeringsplan Zó werken we samen aan duurzame zorg

Alle betrokken partijen beschrijven in hun uitvoeringsplannen op welke acties zij zich per thema gaan focussen (vervolg)

- KNMP zet in op bewustwording, duurzaam verpakken, gepast voorschrijven en verstrekken, goed gebruik en veilig inzamelen
- VIG zet in op bewustwording en onderzoek, eigen bedrijfsvoering, circulariteit, voorkomen verspilling en duurzame inkoop
- ZN jaagt verduurzaming aan via zorginkoop, kennisdeling, bewustwording, en duurzame inkoop van hulp- en geneesmiddelen
- De Nederlandse Vereniging van Banken draagt bij door passende financiering, toetsen van investeringen, en kennisdeling
- Kennisorganisaties (GZA, MPZ, KAMG en TNO) ondersteunen de partijen in deze transitie met hun kennis en expertise

Begroting en financiële ondersteuningsbehoefte:

Partijen erkennen dat verduurzaming en realisatie van de doelen en afspraken vraagt om adequate financiering en bekostiging. Het uitvoeringsplan geeft een **eerste inschatting** welke financiële inspanning nodig is om de doelen en afspraken in de Green Deal te realiseren, en voor welke onderdelen aanvullende middelen nodig zijn vanuit Rijksoverheid, zorgverzekeraars en/of banken. Daarbij onderscheiden we eenmalige investeringen en structurele meerkosten. Op basis van de eerste inschatting vragen de plannen om een investering van **EUR 1,6 tot 3,4 miljard¹**, en leiden de plannen tot structurele meerkosten van **EUR 350 tot 700 miljoen²**:

	Thema 1	Thema 2	Thema 3	Thema 4	Thema 5	Totaal
<i>Enmalige investering</i>	21-26 mln	7-8 mln	1,6-3,3 mld	32-62 mln	53-58 mln	EUR 1,6-3,4 mld
<i>Structurele meerkosten</i>	30-70 mln	1 mln	300-600 mln	1-3 mln	4-6 mln	EUR 350-700 mln

Governance en monitoring

Het uitvoeren van de afspraken is een meerjarig traject, dat vraagt om cross-sectorale (keten)samenwerking, om innovatie en om duidelijke fasering. Tegelijkertijd is de urgentie groot. Deze transitie vraagt om congruentie. De Rijksoverheid, waaronder VWS, draagt bij aan verduurzaming via financiering, wet- en regelgeving, communicatie, kennisdeling, en secretariaat. De regiegroep Green Deal monitort en bewaakt de voortgang van afspraken en acties uit de Green Deal en het integraal uitvoeringsplan. In 2023 ontwikkelen partijen een monitor die inzicht geeft in voortgang en resultaten van de verduurzaming van de zorg als geheel.

- 1) Eerste inschatting op basis van beschikbare informatie. Kosten alleen voor brancheorganisaties betrokken bij dit integraal uitvoeringsplan. Kosten voor verduurzamen zorgvastgoed enkel voor ziekenhuizen en langdurige zorg.
- 2) Structurele meerkosten nog niet bekend voor De Nederlandse ggz, VGN, KNMP, en de VIG. Niet alle structurele meerkosten zijn op dit moment in beeld. De transitie naar duurzame zorg kan op meerdere onderdelen tot structurele meerkosten óf besparingen leiden. De begroting wordt aangevuld als gaandeweg meer informatie beschikbaar wordt.

Inhoudsopgave

Aanleiding en deelnemende partijen

Acties en beoogde impact per thema

Inzet van de werkgroep, branches en stelselpartijen

Totale begroting en behoefte financiële ondersteuning

Governance en monitoring

Met de Green Deal zet de Nederlandse zorg een belangrijke stap naar verduurzaming

1. Gezondheidsbevordering van patiënten, cliënten en medewerkers

2. Vergroten bewustwording en kennis over de impact van de zorg op het klimaat en andersom

3. CO2-uitstoot terugbrengen met 55% in 2030 en klimaatneutraal in 2050

4. Primair grondstofgebruik 50% verminderen in 2030 en maximaal circulaire zorg in 2050

5. Vermindering milieubelasting door medicatie(gebruik)

Partijen presenteren in sectorplannen hoe ze afspraken uit de Green Deal realiseren, dit document is de synthese van deze plannen

Integraal uitvoeringsplan Green Deal

In de Green Deal is opgenomen dat brancheorganisaties een **(subsectoraal) uitvoeringsplan** opstellen, dit **integraal uitvoeringsplan** is de synthese van de individuele plannen.

In de komende periode werken de betrokken partijen, in samenwerking met VWS en andere ministeries en stakeholders, dit plan uit tot een integraal uitvoeringsprogramma, inclusief bijbehorende governance en passend binnen de financiële kaders.

Green Deal Samen werken aan duurzame zorg – Artikel 8: Werkwijze en financiën – *Paragraaf c*

“Om inzicht te hebben welke financiële inspanning nodig is om de doelen en afspraken in deze Green Deal te kunnen realiseren werken de brancheorganisaties de afspraken uit in een (subsectoraal) sectorplan. Hierin staan de doelen, beoogde resultaten, een helder tijdspad en wie wat wanneer doet beschreven.

Deze plannen worden onderbouwd met een begroting waarin duidelijk wordt welke onderdelen de sector zelf ter hand kan nemen en voor welke onderdelen de brancheorganisaties aanvullende financiële ondersteuning vanuit de Rijksoverheid aanvragen.

Uiterlijk 1 maart 2023 zijn deze plannen gereed.

De sectorale plannen vormen samen het uitvoeringsprogramma GDDZ 3.0”

Dit integraal uitvoeringsplan presenteert hoe ondertekenende partijen de afspraken uit de Green Deal gaan realiseren

Doelen van de sectorale uitvoeringsplannen

De brancheorganisaties en stelselpartijen die de Green Deal hebben opgesteld en ondertekend, hebben uitvoeringsplannen gemaakt

Ondertekenende partijen GDDZ 3.0

Sectorale uitvoeringsplannen

Branche-organisaties

ActiZ
De Nederlandse ggz
Nederlandse Federatie van Universitair Medische Centra
Nederlandse Vereniging van Ziekenhuizen
Vereniging Gehandicaptenzorg Nederland
Koninklijke Ned. Mij. ter bevordering der Pharmacie
Vereniging Innovatieve Geneesmiddelen

Hebben een uitvoeringsplan opgesteld voor de Green Deal

Stelsel-partijen

Rijksoverheid (ministeries van VWS, EZK, IenW, BZK)
Zorgverzekeraars NL
Nederlandse Vereniging van Banken

Kennis-organisaties

Vereniging Milieu Platform Zorg
De Groene Zorg Alliantie
Koepel Artsen Maatschappij en Gezondheid
TNO

Hebben de overige partijen ondersteund bij het opstellen van de plannen en hier input op geleverd

Dit integraal uitvoeringsplan brengt de plannen van deze partijen samen, en zij nodigen anderen uit om ook aan te sluiten

Aansluiten bij de uitvoering van de Green Deal

Eén kracht van de Green Deal is dat het partijen samenbrengt. De opstellers van dit integraal uitvoeringsplan herkennen dat er vaak overlap is in doelen en acties, en dat er samenwerking nodig is om verduurzaming te realiseren. Dit document brengt de uitvoeringsplannen van de opstellers samen, en zij nodigen anderen uit om ook aan te sluiten en plannen te maken:

De Regiegroep nodigt **brancheorganisaties en stelselpartijen** uit om zich aan te sluiten bij de Green Deal, en om eigen uitvoeringsplannen te maken. Hiervoor is een format beschikbaar. Daarnaast bespreekt de Regiegroep graag andere mogelijkheden voor branches en stelselpartijen om zich aan te sluiten bij en om samen te werken aan de Green Deal.

De Regiegroep moedigt **andere partijen** aan om de Green Deal te ondertekenen, en om plannen te maken om de eigen organisatie en/of sector te verduurzamen, in het verlengde van dit integraal uitvoeringsplan. Hiervoor kunnen partijen contact opnemen met aangesloten brancheorganisaties en stelselpartijen. Partijen kunnen in een bijlage hun individuele inzet voor de Green Deal kenbaar maken.

Inhoudsopgave

Aanleiding en deelnemende partijen

Acties en beoogde impact per thema

Inzet van de werkgroep, branches en stelselpartijen

Totale begroting en behoefte financiële ondersteuning

Governance en monitoring

Partijen zetten in de uitvoeringsplannen in op gezonde voeding, groene zorgomgevingen, en inbedding van gezonde leefstijl

Thema 1: Bevorderen van gezondheid

Belangrijkste acties in de uitvoeringsplannen

Overstappen naar gezonde en duurzame voeding:

Partijen zetten zich gezamenlijk in voor gezonde en duurzame voeding, met 50% plantaardig eiwit, door deze doelen mee te nemen in aanbestedingen, samenwerking te zoeken met het Voedingscentrum en GZPJ¹, en bewustzijn te bevorderen.

Realiseren van gezonde en groene omgevingen:

Branches in de langdurige zorg gaan voor gezondheidsbevorderende, groene zorgomgevingen voor cliënten, medewerkers en bezoekers, met bijpassend sport- en beweegaanbod en volgens de principes van de 'Healing Environment'.

Inzetten op fysieke gezondheid en leefstijl:

Partijen streven naar structurele inbedding van leefstijl in zorgverlening, en werken aan voortzetting van doelen in het Preventieakkoord op het gebied van roken, alcohol, en beweging.

Beoogd resultaat

> 1.000.000

Uiterlijk 2030 hebben meer dan 1 miljoen medewerkers toegang tot gezonde en duurzame voeding op hun werk

> 200.000

Uiterlijk 2030 krijgen meer dan 200.000 cliënten in de langdurige zorg dagelijks gezonde en duurzame voeding

> 100.000

In 2026 wonen meer dan 100.000 cliënten in de langdurige zorg in een groene, rookvrije omgeving

Green Deal

1) Goede Zorg Proef Je

Brancheorganisaties streven naar inbedding van duurzaamheid in alle zorgopleidingen en in de strategie van alle grote aanbieders

Thema 2: Bevorderen van bewustwording en kennis

Belangrijkste acties in de uitvoeringsplannen

Inbedden van duurzaamheid in het onderwijs:

De betrokken partijen streven naar inbedding van duurzaamheid in het curriculum van alle zorgopleidingen, en ontwikkelen in 2023 gezamenlijk een plan van aanpak om dit te realiseren

Inbedden van duurzaamheid in strategie en beleid:

Partijen stimuleren hun leden om van duurzaamheid een integraal onderdeel van de strategie te maken en om Green Teams op te richten voor het bevorderen van de bottom-up aanpak. Alle partijen agenderen duurzaamheid op bestuurstafels

Onderzoeken van belangrijkste kennishiaten:

Partijen streven om de belangrijkste kennishiaten van de Green Deal gezamenlijk op te lossen. De Werkgroep werkt aan een gemeenschappelijke onderzoeksagenda en een gezamenlijke vindplaats voor kennis over verduurzaming van de zorg.

Beoogd resultaat

> 20.000

Vanaf september 2025 krijgen jaarlijks alle 2.300 nieuwe geneeskundestudenten en 20.000 nieuwe studenten verpleegkunde onderwijs over duurzame zorg

> 1.000.000

Eind 2025 kunnen 1 miljoen zorgprofessionals bij- en nascholingen volgen over duurzame zorg en Planetary Health

> 8.000.000

De communicatiestrategie van de GDDZ bereikt 8 miljoen Nederlanders

Green Deal

Partijen streven met de uitvoeringsplannen om de directe CO₂-uitstoot met 30% te verminderen in 2026, en 55% in 2030

Thema 3: Verminderen CO₂-emissie van gebouwen, energie en vervoer

Belangrijkste acties in de uitvoeringsplannen

Verduurzamen van het zorgvastgoed:

Branches stimuleren dat alle grote zorgaanbieders in 2023 een bestuurlijk vastgestelde portefeuille-routekaart hebben, met als doel 30% vermindering van CO₂-uitstoot in 2026 t.o.v. referentiejaar 2018^{1,2}

Toebewegen naar duurzame mobiliteit:

Branches ondersteunen aanbieders vanaf 2023 bij het monitoren van uitstoot door reisbewegingen, en stimuleren dat alle grote zorgaanbieders in de MSZ, ouderenzorg, GGZ en gehandicaptenzorg in 2024 een actieplan duurzame mobiliteit opstellen.

Ontdekken en aanpakken van andere CO₂-hotspots:

Ziekenhuizen onderzoeken waar grote CO₂-hotspots zitten die niet voldoende worden gedekt door de Green Deal, en stellen reductieplannen en reductiedoelstellingen op.

Beoogd resultaat

>1.000.000 ton CO₂

Branches streven naar een reductie van 30% CO₂-uitstoot in 2026 en 55% in 2030 (scope 1 en 2). Dat is meer dan 1 Mton minder uitstoot in 2026 en bijna 2 Mton minder in 2030³

>2.500.000 ton CO₂

Met de plannen hebben branches ook impact op indirecte CO₂-uitstoot (scope 3). Als we deze meenemen leiden de brancheplannen tot meer dan 2,5 Mton minder uitstoot in 2026, en meer dan 6,5 Mton minder in 2030

Green Deal

- 1) Inzet van het kabinet is 55% reductie van de uitstoot van Nederland ten opzichte van 1990. Omdat cijfers op landelijk niveau voor de zorg ontbreken om een betrouwbare vergelijking te kunnen maken met 1990, hanteert de care 2018 en de cure referentiejaar tussen 1990 en 2020.
- 2) Branches dringen bij Rijk, verzekeraars en banken aan op adequate financiering en minder administratieve lasten
- 3) Reductie van betrokken branches (NFU, NVZ, ActiZ, De Nederlandse ggz, VGN, KNMP en VIG) op de CO₂-uitstoot van de hele Nederlandse zorg. Baseline uitstoot op basis van de contributieanalyse door het RIVM - RIVM (2022), *Het effect van de Nederlandse zorg op het milieu*.
Bron: RIVM (2022), *Het effect van de Nederlandse zorg op het milieu*, uitvoeringsplannen branches, analyse Gupta

Partijen streven naar minstens 20% herbruikbare hulpmiddelen en minimaal 5% minder incontinentiemateriaal in 2026

Thema 4: Circulair en spaarzaam met grondstoffen en materialen werken

Belangrijkste acties in de uitvoeringsplannen

Hergebruiken van hulpmiddelen:

Branches onderzoeken hergebruik van de meest gebruikte hulpmiddelen in de MSZ en ouderenzorg, met de ambitie dat in 2026 20% van gebruikte hulpmiddelen herbruikbaar is, o.a. door het opstellen van gezamenlijke duurzame inkoopcriteria in 2023

Overstappen naar duurzaam incontinentiemateriaal:

Partijen onderzoeken en ontwikkelen een standpunt voor duurzaam gebruik van incontinentiemateriaal in de ouderenzorg, met als ambitie 5% minder gebruik in 2026 en verbeterde inzameling en recycling

Tegengaan van voedselverspilling:

Branches streven naar vermindering van voedselverspilling. Branches ontwikkelen concrete doelstelling, acties, en monitoring voor tegengaan van voedselverspilling

Beoogd resultaat

5.000.000 kg

Partijen streven in 2026 dat minstens 20% van de (medische) hulpmiddelen in de MSZ en ouderenzorg herbruikbaar is, dit leidt jaarlijks tot 5.000.000 kg minder plastic- en papierafval

2.500.000 kg

Als in 2026 minimaal 5% minder incontinentiemateriaal wordt gebruikt, leidt dat jaarlijks tot 2.500.000 kg minder afval in de ouderenzorg

Green Deal

Partijen zetten in op verminderde medicijnverspilling, criteria voor inkoop, en uitbreiding van de Ketenaanpak Medicijnresten uit Water

Thema 5: Verminderen milieubelasting van medicatie(gebruik)

Belangrijkste acties in de uitvoeringsplannen

Tegengaan medicijnverspilling:

Partijen schrijven een plan van aanpak voor het tegengaan van medicijnverspilling in de MSZ, ouderenzorg, GGZ en gehandicaptenzorg, met concrete plannen voor gepast gebruik en heruitgifte

Ontwikkelen van criteria voor inkoop:

Partijen nemen milieubelasting mee in de inkoop van geneesmiddelen. Partijen onderzoeken in 2023 en 2024 samen welke criteria te hanteren om duurzaamheid te bevorderen via inkoop

Continueren en uitbreiden Ketenaanpak:

Partijen werken samen met de hele medicijnketen. Partijen continueren de Ketenaanpak Medicijnresten uit Water, en de NFU, ActiZ en de Nederlandse ggz sluiten zich aan

Beoogd resultaat

21.000 kg

Ziekenhuizen streven om in 2026 plaszakken te gebruiken bij CT-behandelingen, dit leidt jaarlijks tot 21.000 kg minder lozing van joodhoudende contrastmiddelen in oppervlaktewater

alle zorgbranches

In 2023 sluiten alle ondertekenende zorgbranches zich aan bij het vervolg van de Ketenaanpak Medicijnresten uit Water¹

Green Deal

1) Partijen onderzoeken vóór 1 juni 2023, in samenwerking met het RIVM en het ministerie van I&W, of aansluiten bij de Ketenaanpak voor alle brancheorganisaties wenselijk en haalbaar is, of dat een delegatie van de GDDZ zich aansluit.

Inhoudsopgave

Aanleiding en deelnemende partijen

Acties en beoogde impact per thema

Inzet van de werkgroep, branches en stelselpartijen

Totale begroting en behoefte financiële ondersteuning

Governance en monitoring

Partijen in de werkgroep dragen gezamenlijk verantwoordelijkheid voor branche-overstijgende onderwerpen en afhankelijkheden

Gezamenlijke verantwoordelijkheid Werkgroep Green Deal

De brancheorganisaties en stelselpartijen werken in de Werkgroep Green Deal samen aan onderwerpen die de invloed van individuele partijen overstijgen:

Communiceren over de Green Deal: De Werkgroep werkt in 2023, onder leiding van VWS, een communicatiestrategie uit voor de afspraken in de Green Deal, met als streven om 80% van zorgverleners en 60% van patiënten te bereiken.

Inbedden van duurzaamheid in onderwijs: De Werkgroep streeft ernaar om vanaf het onderwijsjaar 2025-2026, duurzame zorg en planetary health in te bedden in alle zorgopleidingen (MBO, HBO en WO)¹.

Onderzoeken belangrijkste kennishiaten: De Werkgroep lost, onder leiding van de NFU en MPZ, kennishiaten in de Green Deal op. De Werkgroep werkt met een gezamenlijke onderzoeksagenda en zet gericht de prioritaire onderzoeken uit in het veld.

Ontwikkelen rapportageformats en inkoopcriteria: De Werkgroep ontwikkelt vanaf 2023 een format om te rapporteren over de voortgang van verduurzaming (conform CSRD²). Partijen stellen in 2023 criteria op voor inkoop van materialen, hulpmiddelen, en voeding.

Onderlinge afhankelijkheden

Branches en stelselpartijen werken in de werkgroep verder uit waar in onderlinge afhankelijkheid de beweging naar duurzame zorg versneld kan worden.

Daarbij kan worden gedacht aan:

- Vereenvoudigen en harmoniseren van administratieve verplichting voor aanbieders
- Harmoniseren van wet- en regelgeving met betrekking tot duurzame zorg
- Onderzoeken van adequate financieringsinstrumenten voor duurzame initiatieven.

Kennispartijen in de werkgroep adviseren en ondersteunen de partijen bij het realiseren van de afspraken in de uitvoeringsplannen.

De NFU zet in op voeding, bewustwording, onderwijs, vastgoed en mobiliteit, circulariteit en minder milieubelasting medicijnen

Uitvoeringsplan NFU

Speerpunten uit het uitvoeringsplan van de Green Deal tot en met 2026

Duurzame en gezonde voeding: Uiterlijk 2025 volgen alle umc's maatregelen van initiatief Goede Zorg Proef Je. In 2026 streven de umc's naar de verhouding dierlijke/plantaardige eiwitten 50/50¹.

Bewustwording: De NFU zorgt dat 85% van medewerkers in 2026 bekend is met de relatie klimaat en gezondheid en dat 70% bezig is met verduurzamen van hun gedrag, o.a. via aanjagen bottom-up beweging Green Teams.

Onderwijs: Umc's streven naar inbedding van duurzame zorg en Planetary Health in alle curricula vanaf sep 2025 en de integratie van duurzaamheid in het volgende raamplan artsopleiding.

Duurzaam vastgoed: Umc's behalen het doel van 55% CO₂-reductie in 2030 t.o.v. referentiejaar voor vastgoed en energie door het uitvoeren van de beschreven maatregelen in de portefeuilleroutekaarten².

Duurzame mobiliteit: Umc's brengen CO₂-uitstoot door reisbewegingen in kaart, en stellen mobiliteitsplannen op met als streven 30% minder CO₂-uitstoot in 2026 door reisbewegingen van personeel.

Circulair werken: NFU streeft naar max 25% ongesorteerd restafval in 2030, o.a. via lijst prioritaire hulpmiddelen, terugdringen verspilling, ontwikkeling en deling kennis van duurzame producten en dialoog met leveranciers.

Verminderen milieubelasting van medicatie(gebruik): De NFU implementeert interventies voor gepast gebruik en verhogen therapietrouw. Daarnaast inzet op het verminderen van medicijnverspilling en aansluiten bij de Ketenaanpak.

1) Waar medisch verantwoord

2) Umc's behalen op totaalniveau dit doel indien adequate financiering beschikbaar wordt gesteld

NVZ gaat de komende jaren voor gezonde voeding, bewustwording, duurzaam vastgoed, circulair werken en duurzame medicijnen

Uitvoeringsplan NVZ

Speerpunten uit het uitvoeringsplan van de Green Deal tot en met 2026

Duurzame en gezonde voeding: Per 1 januari 2030 is het gehele voedingsaanbod voor patiënten¹, medewerkers en bezoekers in overeenstemming met de richtlijnen van het Voedingscentrum en de verhouding van dierlijke/plantaardige eiwitten 40/60.

Bewustwording en inbedding: De NVZ zet een programma op waarmee in 2026 85% van alle medewerkers bekend is met de relatie tussen klimaat, milieu en gezondheid en 70% bezig is met hun gedrag verduurzamen, o.a. via aanjagen bottom-up beweging Green Teams.

Onderwijs: De NVZ en haar leden ondersteunen bij de inbedding van duurzame zorg en Planetary Health in zorgopleidingen, met name bij de praktijk voor MBO en HBO studenten.

Duurzaam vastgoed: De cure-sector realiseert een CO₂-reductie van bijna 55% in 2030 t.o.v. referentiejaar voor vastgoed en energie door het uitvoeren van de maatregelen in de portefeuilleroutekaarten

Circulair werken: De NVZ stimuleert circulair werken in de sector. De NVZ maakt in 2023 een selectie van hulpmiddelen om op te focussen, gaat met leden actiever samenwerken op het gebied van circulair inkopen en verspreidt best practices over verspilling tegenaan

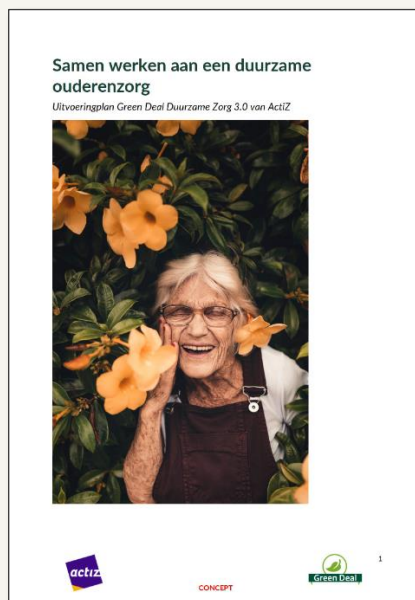
Verminderen impact medicijnresten: Instellingen starten met nieuwe werkwijzen op het gebied van gepast voorschrijven en verspilling tegenaan door meer kennisuitwisseling via de NVZ. Bovendien wordt het plaszakinitiatief over alle ziekenhuizen uitgerold²

1) Waar medisch verantwoord
2) Indien adequate financiering beschikbaar wordt gesteld.

ActiZ gaat de komende jaren voor gezonde voeding, bewustwording, duurzaam vastgoed, mobiliteit en incontinentiemateriaal

Uitvoeringsplan ActiZ

Speerpunten uit het uitvoeringsplan van de Green Deal tot en met 2026

Duurzame en gezonde voeding: ActiZ streeft naar gezonde, duurzame voeding voor iedereen in de ouderenzorg. ActiZ ondersteunt en motiveert leden om de omslag te maken naar duurzame voeding en het maximaal verminderen van voedselverspilling.

Duurzaam vastgoed: ActiZ zet zich in 2023 in voor portefeuilleroutekaarten voor alle aanbieders in de ouderenzorg, adequate financiering voor verduurzaming van vastgoed, en het reduceren van administratieve lasten voor haar leden.

Duurzame mobiliteit: ActiZ helpt leden met duurzame mobiliteit. ActiZ ondersteunt leden met >100 medewerkers om reisbewegingen in kaart te brengen en een mobiliteitsplan te ontwikkelen, en zet zich ook hier in voor reductie van administratieve lasten.

Afvalreductie: De grootste bron van afval in de ouderenzorg is incontinentiemateriaal. ActiZ deelt goede voorbeelden en innovaties voor minder gebruik van incontinentiemateriaal en bevordert kennis over het sorteren van afval.

De Nederlandse ggz gaat voor groene omgevingen, gezonde voeding, bewustwording, duurzaam vastgoed en duurzame medicijnen

Uitvoeringsplan de Nederlandse ggz

de
Nederlandse
ggz

Speerpunten uit het uitvoeringsplan van de Green Deal tot en met 2026

Groene en gezonde omgevingen: De Nederlandse ggz maakt zich hard voor groene en gezonde omgevingen voor iedereen in de GGZ. De Nederlandse ggz zet zich in om locaties te vergroenen en rookvrij te maken, en om een beweegaanbod voor alle cliënten te ontwikkelen.

Duurzame en gezonde voeding: De Nederlandse ggz streeft naar gezonde en duurzame voeding voor iedereen in de GGZ door een visie op te stellen en zich in te zetten voor zo min mogelijk voedselverspilling in de GGZ.

Bewustwording en inbedding: De Nederlandse ggz ziet verduurzaming als een opgave voor iedereen. We vormen een netwerk duurzaamheid, stimuleren leden om duurzaamheid in de strategie op te nemen en onderzoeken hoe we medewerkers en cliënten kunnen betrekken.

Duurzaam vastgoed: Naast gezonde omgevingen streeft de GGZ naar duurzaam vastgoed. De Nederlandse ggz zet zich in voor portefeuille-routekaarten voor grote GGZ-aanbieders, en voor adequate financiering van duurzaam vastgoed en reductie van administratieve lasten.

Duurzame medicijnen: De Nederlandse ggz gaat voor minder verspilling en milieubelasting door medicijnen. De Nederlandse ggz zet zich in voor onderzoek naar de milieu-impact van psychofarmaca, monitoring en verminderen van medicijnverspilling, en hogere therapietrouw.

VGN streeft naar structurele inbedding van leefstijl en gezonde voeding, bewustwording, en duurzaam vastgoed en mobiliteit

Uitvoeringsplan VGN

Speerpunten uit het uitvoeringsplan van de Green Deal tot en met 2026

Gezonde leefstijl: VGN streeft naar structurele inbedding van leefstijl in zorgverlening. VGN helpt leden met het ontwikkelen van programma's voor beweging en ontspanning, en een gezondheidsbevorderende omgeving voor cliënten en medewerkers

Duurzame en gezonde voeding: VGN streeft naar gezonde en duurzame voeding voor iedereen in de gehandicaptenzorg. VGN ontwikkelt handvatten voor duurzame en gezonde voeding en zet in op het verminderen van voedselverspilling

Bewustwording en kennisdeling: VGN betreft leden, medewerkers en cliënten actief in de verduurzaming van de gehandicaptenzorg. VGN zet in op inzicht over impact, opzetten van interne Green Teams, integrale inbedding van duurzaamheid in beleid, en stimuleren van samenwerking

Duurzaam vastgoed: Ook in de gehandicaptenzorg is verduurzaming van vastgoed een uitdaging. VGN zet zich in voor portefeuilleroutekaarten voor alle grote leden, verduurzamen van gehuurd vastgoed, adequate financiering, en reduceren van administratieve lasten

Duurzame mobiliteit: VGN werkt met haar leden aan duurzame mobiliteit. VGN stimuleert leden met meer dan 100 medewerkers om reisbewegingen in kaart te brengen en een mobiliteitsplan te ontwikkelen, en deelt goede voorbeelden van duurzame mobiliteit

De KNMP zet in op bewustwording, duurzaam verpakken, gepast voorschrijven en verstrekken, goed gebruik en veilig inzamelen

Uitvoeringsplan KNMP

Speerpunten uit het uitvoeringsplan van de Green Deal tot en met 2026

Bewustwording: Verduurzaming begint bij bewustwording. De KNMP stimuleert bewustwording bij apothekers, verzorgt inbedding van duurzaamheid in curricula en bij-/nascholing, en betreft patiënten bij het bevorderen van duurzame farmacie

Duurzaam verpakken: De grootste afvalstroom in de apotheek komt van verpakkingen. De KNMP zet in op uitvoeren van het branche-plan duurzaam verpakken en bevorderen van digitale bijsluiters, met minstens 80% digitale aanlevering door openbare apothekers

Gepast voorschrijven, gepast verstrekken en voorkomen verspilling: Apothekers kunnen veel invloed hebben op duurzaam gebruik geneesmiddelen. Dit kan door gepast voorschrijven en verstrekken; het voorkomen van verspilling door goed gebruik (zoals implementatie van jaargesprekken, 'terugvraag methode') en dóórgebruik van thuismedicatie na ziekenhuisopname. De KNMP ontwikkelt een handelingskader duurzaam voorschrijven en verstrekken, ontwikkelt materialen voor duurzame keuzes en stimuleert samenwerking.

Inzamelen en heruitgeven: Om verminderen van verspilling in andere branches en thuissituaties mogelijk te maken, verzorgt de KNMP veilig inzamelen in alle apotheken, onderzoeken we knelpunten van branches, en evalueren we mogelijkheden voor heruitgifte van medicijnen

De VIG zet in op bewustwording en onderzoek, eigen bedrijfsvoering, circulariteit, voorkomen van verspilling en duurzame inkoop

Uitvoeringsplan VIG

Vereniging
Innovatieve
Geneesmiddelen

Vereniging
Innovatieve
Geneesmiddelen

Speerpunten uit het uitvoeringsplan van de Green Deal tot en met 2026

Bewustwording en onderzoek: VIG stimuleert leden om duurzaamheid op te nemen in strategie, en werkt met een team¹ en binnen de CDF² aan bewustwording bij farmaceuten, zorgverleners en patiënten. Ook zet de VIG in op onderzoek, o.a. naar de footprint van geneesmiddelen

Duurzame bedrijfsvoering: VIG streeft naar duurzame bedrijfsvoering in de farmacie. De VIG brengt in kaart wat de CO₂-uitstoot (scope 1 en 2) is per aanbieder, en stimuleert leden inzage te geven (internationaal) met een verbijzondering naar een plan van aanpak in Nederland

Circulair werken: De VIG stimuleert circulair werken in de farmacie. De VIG bevordert het gebruik van digitale bijsluiters, implementeert het brancheplan duurzaam verpakken, en onderzoekt mogelijkheden voor hergebruik van medicijnen, verpakkingen en bijsluiters binnen de sector

Voorkomen verspilling: VIG ondersteunt en faciliteert zorgaanbieders bij het terugdringen van medicijnverspilling. De VIG werkt samen met ziekenhuizen en apothekers om huidige verspilling in kaart te brengen, en schaaft het initiatief 'Verspil geen pil' verder op

Inkoop van duurzame behandelingen: De VIG onderschrijft het belang dat duurzaamheid wordt meegenomen in de inkoop van behandelingen, en onderzoekt hoe partijen kunnen komen tot een afwegingskader en eventueel 'milieulabel' voor behandelingen inclusief medicijnen

1) Dedicated PG Duurzaamheid binnen de VIG met 12 leden (Novartis, Janssen, AstraZeneca, Sanofi, Boehringer, MSD, Takeda, Bayer, Lilly, Abbvie, BMS, Chiesi)

2) Coalitie duurzame farmacie, samenwerking tussen Bogin, KNMP en Nprofarm

Zorgverzekeraars Nederland draagt bij via zorginkoop, kennisdeling, bewustwording, en duurzame inkoop van hulp- en geneesmiddelen

Uitvoeringsplan ZN

Speerpunten uit het uitvoeringsplan van de Green Deal tot en met 2026

Zorgverzekeraars willen dat de verduurzaming van de zorg efficiënt en vlot verloopt. ZN draagt bij aan een gecoördineerde en doelgerichte transitie. Verduurzaming van de zorg is noodzakelijk om ook in de toekomst te kunnen blijven voldoen aan de zorgplicht voor verzekerden.

Stimuleren via inkoop: Zorgverzekeraars stimuleren zorgaanbieders via het zorginkoopbeleid om te verduurzamen, met per sector focus op 3 tot 5 onderwerpen met de meeste impact, afgestemd met de branches.

Rapportage en kennisdeling: ZN ontwikkelt met de branches één set rapportageformats, waarmee ook kan worden voldaan aan Europese verplichtingen. Verzekeraars dragen bij aan het ophalen, uitwerken en verspreiden van groene initiatieven.

Bewustwording bij verzekerden: Zorgverzekeraars gebruiken hun unieke positie voor bewustwording bij alle verzekerden over het belang van duurzame zorg en het bevorderen van gezonde, duurzame keuzes.

Verduurzamen zorgvastgoed aanjagen: Verzekeraars vragen aanbieders met vastgoed en >250 fte om een CO₂-routekaart op te stellen en uit te voeren. ZN zet zich in om duidelijkheid te krijgen over bekostiging.

Duurzame hulpmiddelen en preferente geneesmiddelen: Zorgverzekeraars gaan duurzaamheid meenemen bij de inkoop van hulpmiddelen en (preferente) medicijnen.

Banken dragen bij aan verduurzaming door passende financiering, toetsen van investeringen en kennisdeling

Uitvoeringsplan NVB

Speerpunten uit het uitvoeringsplan van de Green Deal tot en met 2026

Banken helpen zorginstellingen als langjarige financiële partner in het realiseren van toekomstbestendige duurzame zorg. De Nederlandse Vereniging van Banken (NVB) ondersteunt zorgbranches om de plannen op uitvoerbaarheid te toetsen.

Passende financieringsoplossingen: De banken bieden passende en (op individuele basis) aantrekkelijke financieringsinstrumenten, adviseren en begeleiden zorginstellingen bij het oplossen van (financiële) knelpunten en stellen kaders in individuele kredietovereenkomsten over verduurzamingmaatregelen.

Toetsen investeringsplannen: De banken toetsen samen met zorgverzekeraars investeringsplannen aan concrete duurzaamheidscriteria en voeren expliciet de dialoog in de driehoek zorginstelling-zorgverzekeraar-bank.

Kennis delen en Klimaatcommitment: De banken stimuleren verduurzaming in de zorg door kennis en netwerken te delen. Ook hebben banken in het Klimaatcommitment afgesproken om het CO₂e¹-gehalte van hun portefeuilles te meten, te rapporteren en te verlagen.

Inhoudsopgave

Aanleiding en deelnemende partijen

Acties en beoogde impact per thema

Inzet van de werkgroep, branches en stelselpartijen

Totale begroting en behoefte financiële ondersteuning

Governance en monitoring

De begrotingen in dit uitvoeringsplan en de individuele plannen betreffen een eerste indicatie van de kosten voor de transitie

Voorbehoud kostenindicatie

- **Doel:** De branches geven met deze begroting een indicatie welke financiële ondersteuning (incidenteel en structureel) nodig is om de opgestelde uitvoeringsplannen tot en met 2026 uit te voeren.
- **Voorbehoud:** De gepresenteerde bedragen betreffen een eerste inschatting. De kostenberekeningen uit de uitvoeringsplannen zijn gebaseerd op de huidige kennis en een aantal aannames. Deze kosten zijn bedoeld om een algemene indicatie te geven van de kosten en worden in het vervolgproces door partijen nader gevalideerd. Bovendien kunnen externe factoren zoals veranderingen in de marktomstandigheden, energietarieven, technologieën, of wet- en regelgeving de kosten beïnvloeden en aanpassingen vereisen. Deze begroting bevat alleen de kosten voor sectoren waarvan de brancheorganisaties betrokken zijn bij dit programma. Kosten voor verduurzamen zorgvastgoed enkel voor ziekenhuizen en langdurige zorg.
- **Partijen voeren kosten op als:**
 1. Er financiële ondersteuning nodig is omdat de maatregelen zichzelf niet terugverdienen
 2. De acties niet bekostigd kunnen worden uit de reguliere exploitatie van de branche of de leden zelf
- Voor sommige acties is het op dit moment nog niet mogelijk om een gedegen begroting te maken. Hiervoor hebben branches in de tijdlijnen opgenomen wanneer de begroting volgt.
- We werken met bandbreedtes, omdat het een eerste indicatie betreft met aanzienlijke onzekerheid.

We maken onderscheid tussen eenmalige investeringen en structurele meerkosten

	Enmalige investeringen		Structurele meerkosten ²
Omschrijving			
	Eenmalige kosten ¹ voor de brancheorganisaties en stelselpartijen	Eenmalige kosten ¹ voor zorgaanbieders	Blijvende jaarlijkse meer- of minderkosten voor zorgaanbieders
Voorbeelden			
 <i>Voedingsaanbod</i>	<i>Campagne over gezonde en duurzame voeding voor cliënten en medewerkers</i>	<i>Eenmalig aanpassen van menu's en afstemmen voeding met leveranciers</i>	<i>Meerkosten gezonde en duurzame voeding t.o.v. huidig voedingsaanbod</i>
 <i>Circulair inkopen</i>	<i>Opstellen van eenduidige criteria voor duurzaam en circulair inkopen</i>	<i>Aanpassen van processen naar hulpmiddelen met minder impact op milieu</i>	<i>Meerprijs duurzaam alternatief t.o.v. huidige disposables</i>

De uitvoeringsplannen vragen EUR 1,6-3,4 miljard aan investeringen en leiden tot EUR 350-700 miljoen aan structurele meerkosten

1) Eerste inschatting op basis van beschikbare informatie. Zowel eenmalige investeringen als transitiekosten t/m 2026. Kosten voor sectoren waarvan branches betrokken zijn bij dit integraal uitvoeringsplan. Kosten voor verduurzamen zorgvastgoed alleen voor ziekenhuizen en langdurige zorg.
 2) Structurele meer-/minderkosten nog niet bekend voor De Nederlandse ggz, VGN, KNMP, en de VIG.
 Bron: Uitvoeringsplannen brancheorganisaties en stelselpartijen, TNO (2023) Herijking output sectorale routekaarten

Voor de benodigde investeringen in vastgoed zijn de sectorale routekaarten herijkt

Uitgangspunten eenmalige kosten vastgoed (passages 3a en 3b)

Om inzicht te krijgen in de benodigde investeringen voor de verduurzaming van het zorgvastgoed heeft herijking van de sectorale routekaarten 2020 plaatsgevonden. Eenmalige kosten zijn vastgesteld o.b.v. de benodigde additionele investeringen voor duurzaam vastgoed en verwachte besparing in energiekosten door verduurzaming. Voor de periode 2023 t/m 2030 is een inschatting gemaakt van de ontwikkelingen voor zowel energieprijzen (gas, warmte en elektriciteit) als de bouwkosten (materiaal, arbeid en specifieke installatietechniek). Hiervoor zijn bandbreedtes aangegeven.

Benodigde investeringen¹:

- Bouwvolume naar bouwjaar² per sector o.b.v. routekaarten en openbare bronnen
- Maatregelenpakket afgestemd op doelstellingen uit de Green Deal (30%, 55%)³.
- Kostenontwikkeling nieuwbouw, renovatie, en installaties o.b.v. 2 scenario's

Besparing in energiekosten:

- Energieverbruik op basis van CBS-data en op basis van Intrakoop-data tot 2022
- Vervolgontwikkeling energietarieven op basis van twee scenario's i.v.m. onzekerheden⁴

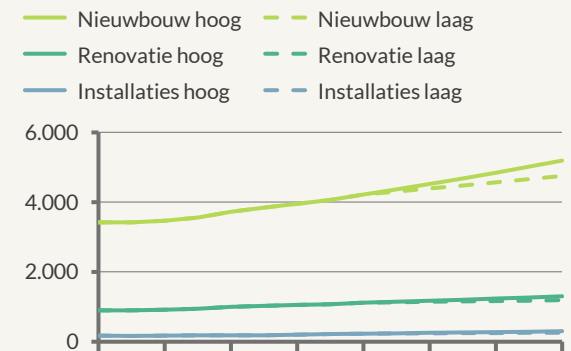
Eenmalige kosten vastgoed:

- Scenario 1 (hoge bouwkosten, hoge energiekosten): **EUR 1,5 mld** nodig t/m 2030
- Scenario 2 (lage bouwkosten, lage energiekosten): **EUR 3,4 mld** nodig t/m 2030

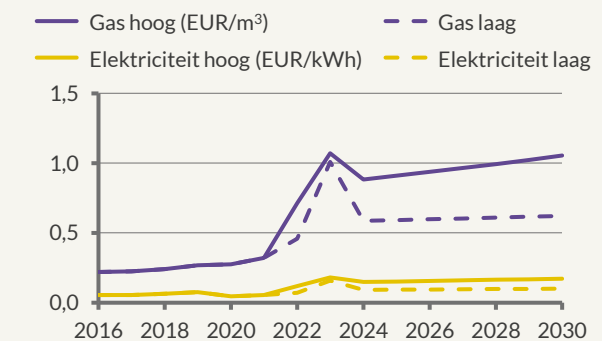
Meerkosten zijn lager bij scenario 1, omdat de besparing op energie door hoge energiekosten hoger is dan de extra benodigde investering door hogere bouwkosten.

Scenario's doorrekening

Ontwikkeling bouwkosten [EUR/m²]:

Ontwikkeling energiekosten:

1) Additionele investeringen, bovenop het reguliere instandhoudingsprincipe

2) Oorspronkelijk bouwjaar. Aanname dat het bouwvolume constant blijft.

3) Benodigde investeringen voor, o.a. versneld afschalen WKK-installaties, toename PV, conversie van gas naar warmtepompen, toename efficiëntie nieuwe technieken voor apparatuur en zorgprocessen.

4) Externe factoren zoals veranderingen in marktomstandigheden of gebrek aan ruimte op het elektriciteitsnet kunnen de kosten beïnvloeden, in bepaalde gevallen ook buiten de bandbreedtes van de huidige scenario's

Bron: CBS, CPB, Intrakoop, Portefeuilleroutekaarten, en TNO (2023), Herijking output sectorale routekaarten.

Inhoudsopgave

Aanleiding en deelnemende partijen

Acties en beoogde impact per thema

Inzet van de werkgroep, branches en stelselpartijen

Totale begroting en behoefte financiële ondersteuning

Governance en monitoring

Partijen werken vóór 1 juli de governance van dit uitvoeringsplan verder uit, om gezamenlijk tot succesvolle uitvoering te komen

Nadere invulling aan Green Deal artikel 7 – Governance

Welke partijen hoe te betrekken:

Onder andere: Welke partijen die de Green Deal hebben ondertekend nemen deel aan de regiegroep en werkgroep? Hoe betrekken de regiegroep en werkgroep partijen die de Green Deal nog niet hebben ondertekend, maar dit in de toekomst wellicht gaan doen?

Hoe de rollen en taken te verdelen:

Onder andere: Wat zijn de rollen en taken van stelselpartijen en branchepartijen in regiegroep en werkgroep? Wat is de rol van aangesloten kennispartijen? Hoe vinden specifieke besluitvormingsprocessen plaats binnen de regiegroep en werkgroep?

Hoe de financiering te regelen:

Onder andere: Welke financiële middelen zijn beschikbaar voor de uitvoering van de plannen? Hoe worden financiële middelen beschikbaar gesteld? Hoe wordt bepaald voor welke onderdelen van de plannen financiële middelen beschikbaar zijn, en voor welke onderdelen wellicht niet?

De Rijksoverheid ondersteunt de uitvoering van het programma via financiering, wet- en regelgeving, communicatie, en secretariaat

Rijksoverheid

Rijksoverheid

Rol ministerie van VWS tot en met 2026

De Rijksoverheid faciliteert de zorgsector bij de transitie naar duurzame zorg, en jaagt deze waar nodig aan. VWS stimuleert het bevorderen van bewustwording over het belang van duurzame zorg en het integreren van duurzame zorg in het eigen beleid en in de eigen wet- en regelgeving

Financiering: De Rijksoverheid stelt via verschillende instrumenten financiële ondersteuning beschikbaar voor verduurzaming. VWS maakt zich binnen het kabinet hard voor toegang tot Rijksbrede maatregelen en middelen, op basis van de sectorale uitvoeringsplannen

Knelpunten in wet- en regelgeving: VWS onderzoekt en adresseert wet- en regelgeving die verduurzaming belemmert, o.a. voor (medische) hulpmiddelen, afvalverwerking, verpakkingen, en geneesmiddelen

Communicatie en kennis: VWS bevordert kennisontwikkeling en -ontsluiting over duurzaamheid, o.a. via het RIVM, Topsector Life Sciences & Health en zo mogelijk ZonMw. Daarnaast werkt VWS met de werkgroep aan een communicatiestrategie voor de Green Deal.

Voorzitter en secretaris: VWS zit de regiegroep en werkgroep voor, en bereidt de bijeenkomsten van deze groepen voor. VWS ondersteunt de regie- en werkgroep met een secretariaat.

De regiegroep, onder leiding van het ministerie van VWS, bewaakt de voortgang van de Green Deal, zowel op acties als op resultaat

Monitoring op acties

De Regiegroep monitort en bewaakt de voortgang en uitvoering van de afspraken, acties en tijdslijnen uit de individuele uitvoeringsplannen.

De regiegroep komt 4x per jaar bijeen, in deze bijeenkomsten bespreken partijen de voortgang op afgesproken acties

Monitoring op resultaat

In 2023 ontwikkelt de Regiegroep een monitor die inzicht geeft in de voortgang en de resultaten van de verduurzaming van de zorg als geheel.

Idealiter monitort één partij een set outputindicatoren, opgesplitst naar branche, en met ieder jaar een meting